

ARTIFICIAL INTELLIGENCE | DOOR DE REDACTIE

AI, wie heeft het er niet over. In praktisch alle sectoren doet deze technologie haar (voorzichtige) intrede, zeker als ze iets van waarde kan toevoegen. Dus ook in de wereld van cultuur – lees musea, erfgoed, media en bibliotheken. Onlangs ging de AI-werkgroep Cultuur van NL AIC van start. Kwartiermaker Eppo van Nispen tot Sevenaer licht toe.

Foto: Jorrit Lousber

Eppo van Nispen tot Sevenaer

'Better safe than sorry' is een prima reden om aan het avontuur dat AI heet te beginnen'

'We zoeken naar manieren om AI samen met mensen te leren en te ontdekken. Niemand wil een situatie als in *I Robot*'

Als zevenjarig jochie zat hij al achter een computerterminal. Dat was in 1971. De serie *Star Trek* had net haar weg gevonden naar het Nederlandse publiek. 'Achter die computer, dat was een magisch moment', mijmert Eppo van Nispen tot Sevenaer, algemeen directeur van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. 'Het ratelende bolletje van de IBM-computer spugde een conversatie uit op het kettingformulier. We speelden verschillende spelletjes. Voor mij was die computer een levend wezen. Dat het volgens een simpel programma liep, daar had ik geen notie van. Een paar jaar later leerde ik zelf programmeren en ontdekte ik het plezier van simpele algoritmes.' Dat deze vroeggeboren fascinatie voor technologische ontwikkeling doortrekt naar artificial intelligence (AI) lijkt alleen maar logisch. En daarmee ook zijn benoeming tot kwartiermaker van de werkgroep Cultuur van de Nederlandse AI Coalitie (NL AIC). Op 7 september was de kick-off.

Waarom een werkgroep Cultuur?

‘AI is een van de belangrijkste ontwikkelgebieden in de huidige digitale wereld. Om in Nederland op het hoogste niveau alle inspanningen op het gebied van AI te coördineren is de NL AIC opgericht. Deze coalitie kent diverse domeinen waaronder Cultuur. Kunstmatige intelligentie biedt uiteenlopende mogelijkheden voor de cultuursector, waarin erfgoed, media en (podium)kunsten sterk zijn vertegenwoordigd. Aansluiten bij de ontwikkelingen hiervan is voor deze sector cruciaal met het oog op de toekomst. Momenteel wordt AI sporadisch ingezet voor bijvoorbeeld het detecteren van nepnieuws, automatisch annoteren van erfgoedcollecties of componeren van muziek. Voor een structurele en efficiënte toepassing is meer vraaggedreven AI-onderzoek nodig.’

Vraaggedreven AI-onderzoek... wat houdt dit in?

‘We kunnen wel met een paar mensen bedenken wat leuk of handig zou zijn, maar de sector zou zelf vragen moeten ontwikkelen waaruit blijkt welke vormen van AI van toepassing zouden kunnen zijn. Letterlijk een klantgedreven vraag naar AI. En dat kan nog gewoon op een menselijke manier.’

Momenteel wordt AI ‘sporadisch ingezet’ zeg je. Waarom is dat?

‘Daar liggen verschillende factoren aan ten grondslag. Er zijn mediabedrijven en diverse instituten waar op allerlei niveaus al van AI wordt gebruikgemaakt. Maar voor een groot deel in de culturele wereld is het voor al onbekend terrein.’

Zijn er desondanks concrete voorbeelden te noemen?

‘Kijk naar hoe RTL gebruikmaakt van AI om bepaalde klantgroepen aan zich te binden door middel van algoritmes. Bij Beeld en Geluid maken we er bijvoorbeeld gebruik van om automatisch te annoteren. En de Koninklijke Bibliotheek zet AI in om snelgroeiende informatiestromen te blijven beheersen en de gebruiker betere en completere informatie te bieden.’ [Dat doet

‘AI biedt allerlei kansen. Juist in deze tijd waarin veel businessmodellen onderuit zijn gegaan door Covid-19’

ze onder andere door de computer de miljoenen digitale teksten die de KB beheert te laten lezen en analyseren op onderwerpen, personen, plaatsen en gebeurtenissen en zo op AI gebaseerde zoek- en vindtechnologieën te ontwikkelen, Red.]

Wat gaat de werkgroep het komende jaar doen?

‘Het doel van de werkgroep is – gegeven de potentie van AI-toepassingen, de uiteenlopende gebruikerswensen en rekening houdend met ethische en auteursrechtelijke regelgeving – om te komen tot een gemeenschappelijke AI-innovatieagenda voor de sector. Het streven is een evenwichtige afspiegeling van het ecosysteem te creëren, waartoe publieke instellingen, kennisinstellingen, bedrijven, mkb en zzp’ers behoren.’

Wat moet er op deze AI-innovatieagenda komen?

‘Verschillende zaken. We hebben nu een aantal deelgebieden bedacht waarin AI een belangrijke rol kan spelen: inspiratie, productie, distributie en receptie. Daarnaast gaat het om te kijken naar zogeheten meerstemmigheid, ethische en juridische randvoorwaarden en businessmodellen en verdienvermogen.’

Je ziet nu berichten dat de ontwikkelingen op het gebied van AI zo snel gaan en zo talrijk zijn dat het niet meer te stoppen is. Werkt dat niet het gevaar in de hand van ‘wij moeten er maar in mee, want willen niet achterblijven of de boot missen?’

‘Better safe than sorry is een prima reden om aan het avontuur dat AI heet te beginnen. Sterker nog, we zijn ruim op tijd aan boord van deze boot. Belangrijk is dat Cultuur zich ook laat zien in sectoren van onderzoek die misschien niet voor de hand liggen. We kunnen namelijk als sector veel betekenen voor anderen. Neem ons onderzoek op het gebied van speech-to-text. We kunnen dat vanuit de coalitie bijvoorbeeld samen ontwikkelen met de Nationale Politie. Die vraag ligt er al.’

ARTIFICIAL INTELLIGENCE

'Nederland in de AI-voorhoede'

'Artificial intelligence wordt sterk bepalend voor onze toekomstige welvaart en welzijn.' Vandaar de oprichting van de Nederlandse AI Coalitie (NL AIC), een publiek-privaat samenwerkingsverband waarbij overheid, bedrijfsleven, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en maatschappelijke organisaties zich inzetten om AI-ontwikkelingen in Nederland te versnellen en AI-initiatieven in Nederland met elkaar te verbinden. De ambitie is om Nederland in een voorhoedeplaats te krijgen op het gebied van kennis en toepassing van AI voor welvaart en welzijn, met inachtneming van Nederlandse en Europese normen en waarden. De NL AIC heeft diverse werkgroepen, gekoppeld aan toepassingsgebieden, zoals die van Cultuur. Het initiatief voor deze werkgroep is genomen door de Koninklijke Bibliotheek, het Centrum voor Wiskunde en Informatica, de Universiteit van Amsterdam en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Meer informatie: <https://nlaic.com>.

Technologie in het algemeen en AI in het bijzonder moet een doel dienen, een probleem oplossen, anders kun je het beter laten. Hoe zie je dit voor de cultuursector?

'Natuurlijk moet technologie een doel dienen, maar gaat dat niet op voor alles? Ik vind dat echt een dooddoener. Voor cultuur geldt hetzelfde als voor iedere sector als het gaat om de inzet van nieuwe technologie. Maar zonder experiment.'

Een zorg bij AI is dat systemen autonoom worden en machines meer en meer ons leven bepalen, met het gevolg dat de menselijke maat steeds verder naar achteren schuift. Dat maakt ethiek extra belangrijk. Hoe zie jij dit?

'Ethiek is van levensbelang in een menselijke maatschappij. En dat geldt dus ook bij het ontwerpen van algoritmes en het omgaan met AI. Daar wordt op dit moment binnen de NL AIC ook extra aandacht aan besteed. AI heeft grote invloed op de manier waarop mensen met digitale systemen en diensten omgaan. Hoe moet onze samenleving zich verhouden tot deze digitale transformatie? Hoe vinden we een balans tussen vrijheid van handelen en de functionele meerwaarde van AI? Hoe borgen we publieke waarden, onze grondrechten en democratische vrijheden en hoe zorgen we ervoor dat iedereen kan profiteren van deze voortuitgang? Inwoners van Nederland moeten de juiste keuzes kunnen maken bij het gebruik van AI in hun dagelijks leven en zo mogelijk betrokken worden bij de ontwikkeling van nieuwe AI-diensten. Daarom wordt naar manieren gezocht om samen met mensen te leren en te ontdekken wat de beste en meest wenselijke AI-oplossingen zijn. Dat doen we onder andere door deel te nemen aan zogenaamde ELSA-labs: Ethical, Legal and Social Analysis. Niemand wil een situatie als in *I Robot*.'

En met welke juridische randvoorwaarden krijg je te maken als een (culturele) organisatie AI wil gebruiken?

'Het is wat lastig om hier een antwoord op te geven. Dat zijn er vele,

'De sector zou zelf vragen moeten ontwikkelen waaruit blijkt welke vormen van AI van toepassing zouden kunnen zijn'

waarvan een deel al zo oud is als de eerste wet.'

Komt de werkgroep ook met tips, tricks en best practices om AI op de juiste manier in te zetten in een organisatie?

'Natuurlijk, we zijn net gestart maar zullen zoveel mogelijk doen om een ieder in het veld niet alleen te betrekken, maar ook echt nut en noodzaak van het toepassen van AI mee te geven. En daarvoor is een toolbox met allerlei tips, tricks en best practices onontbeerlijk.'

Maakt deze tijd het investeren in AI lastiger? Of biedt het juist kansen?

'AI biedt allerlei kansen. Juist in deze tijd waarin veel businessmodellen onderuit zijn gegaan door Covid-19. Of waarin nepinformatie mensen foute beslissingen laat maken. AI kan helpen zoeken naar nieuwe manieren om op een financieel gezonde manier publiek te bereiken of nepinformatie sneller op te snorren dan de mens het kan.'

Kansen voor cultuur

Binnen de culturele sector wordt content voor uiteenlopende gebruikersgroepen geproduceerd en gedistribueerd via een veelheid aan kanalen, zoals televisieprogramma's, tentoonstellingen, debatten en concerten. Er zijn verschillende kansen voor het gebruik van AI binnen de cultuursector:

- > Het op grote schaal analyseren van erfgoedcollecties in tekst, beeld en geluid om zo trends te ontdekken die kunnen helpen bij het onderzoeken van maatschappelijke vraagstukken.
- > Cultuur inclusiever maken, bijvoorbeeld voor mensen met een beperking of oudere bevolkingsgroepen.
- > Journalisten ondersteunen door data nog beter doorzoekbaar te maken en door onderzoeksjournalistiek (factchecking) te faciliteren.
- > Het gebruikmaken van fysieke en virtuele 'robots', die het publiek via chatbots, gesproken conversaties, als museumgids of in een gamesetting toegang geven tot media en cultuur.
- > Het vormgeven van hypergepersonaliseerde presentatievormen die bijdragen aan een rijkere beleving.

Door de zichtbaarheid in zowel de publieke ruimte (denk aan bibliotheken en musea) als via diverse digitale distributiekkanalen is de sector bij uitstek in staat om een breed publiek (op een speelse manier) kennis te laten maken met de verantwoorde inzet van AI in verschillende maatschappelijke sectoren.

